

OVERZICHT VAN DE BEELDENDE KUNST: 1789 tot HEDEN Studiehandleiding

A005320 | Academiejaar 2020-2021

Dr. Stefan Huygebaert, Prof. dr. Steven Jacobs en Prof. dr. Marjan Sterckx
Versie: 22 jan. 21

! Deze digitale versie van de studiehandleiding (22 januari 2021) is geüpdatet met de meest recente informatie en is wat dat betreft recenter dan de gedrukte en te koop aangeboden “Powerpoint-syllabus”. Wijzigingen zijn mogelijk o.w.v. de pandemie – zie daarvoor Ufora.

INHOUD

1. Doelstellingen & inhoud
2. Programma & kalender
3. Werkvormen & opdrachten
4. Leerstof & examen
5. Studiemateriaal
6. Contactgegevens
7. Selectieve bibliografie
8. Overzicht leesopdrachten: reader

1 DOELSTELLINGEN & INHOUD

Deze cursus presenteert de westerse ‘canon’: een basisoverzicht van de westerse kunstgeschiedenis van de late achttiende eeuw tot nu, op basis van stijlstromingen of -ismen waarvan de voornaamste kenmerken, kunstenaars en kunstwerken worden besproken. Aandacht gaat ook uit naar de ontstaanscontext en de contemporaine en latere receptie van kunstwerken. Tevens raakt de cursus enkele theoretische kwesties en debatten aan die gepaard gingen bij de ontwikkeling van kunst sedert de late achttiende eeuw. De cursus stelt zich ook tot doel om een basisinzicht te bieden in begrippen en concepten als moderniteit, modernisme, postmodernisme, avant-garde, *l’art pour l’art*, het sublieme, oriëntalisme, of formalisme, die voor de kunstgeschiedenis van de negentiende en/of twintigste eeuw belangrijk zijn.

Als eindcompetenties beoogt deze cursus:

- De besproken stromingen en hun kenmerken kunnen definiëren en kritisch kunnen benaderen.
- De besproken kunstenaars en kunstwerken kunnen situeren en duiden in hun cultuurhistorische, artistieke en maatschappelijke context.
- De besproken kunstwerken kunnen herkennen, identificeren en vormelijk en inhoudelijk analyseren.
- Kunstwerken zinvol met mekaar kunnen confronteren en vergelijken naar vorm en inhoud.
- De dialectiek van artistieke stromingen en fenomenen begrijpen en kunnen duiden.

2 PROGRAMMA & KALENDER

De hoorcolleges worden gegeven in de vorm van opgenomen videocolleges, die aangeboden worden op Ufora. Daarenboven is er tweewekelijks een contactmoment van 1 uur tijdens het voorziene lesuur (dinsdag, 10:00 tot 13:00 u). Deze contactmomenten betreffen *on campus* werkcolleges in het auditorium (aud. 3 Suzanne Lilar – *te bevestigen* – hoofdgebouw Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Blandijnberg). Alternierend zijn er ook microteachings in musea en collecties. Het overzichtsrooster toont deze alternerende structuur. De eerste 6 videocolleges (lange 19de eeuw) worden dit jaar gedoceerd door Stefan Huygebaert (ter vervanging van Marjan Sterckx), de laatste 5 colleges (20ste eeuw) door Steven Jacobs. Zij begeleiden ook de werkcolleges. Zie daarvoor het programmarooster.

Tijd	Voorbereiding	Lesinhoud (via videocolleges)	Lesgever/ begeleider	Werkvormen	Welke/hoeveel studenten?	Locatie
Week 1 Dinsdag 09/02/21	Doornemen studiehandleiding. Eventueel: bekijken videocolleges 1	Inleiding, neoclassicisme, preromantiek	Stefan Huygebaert & Steven Jacobs	Online: korte inleidende sessie om 10:00 (ca. 45 min): uitleg bij cursus, programma, examen, aanpak microteachings,...	Alle 120 studenten simultaan	Ufora: Bongo
Week 2 Dinsdag 16/02/21	Bekijken videocolleges 1 en 2 Lezen readertekst Stendhal (1824)	Romantiek	Stefan Huygebaert	On campus: werkcollege bij lesinhoud videocolleges 1-2 neoclassicisme, romantiek	Alle 120 studenten, i.e. 2 x ca. 60 studenten, elk gedurende 1 uur (= paralleles) (1 groep A-L, 10:00-11:00; 1 groep M-Z 11:30-12:30)	Aud. 3, Suzanne Lilar [te bevestigen]
Week 3 Maandag 22/02/21	Bekijken videocolleges 3 Lezen readertekst Baudelaire (1859-63) Microteaching voorbereiden per 2	Prerafaëlisme, realisme, academisme, pre-impressionisme	Stefan Huygebaert, Malika M'rani Alaoui, Aurelie Daems...	Microteaching bij lesinhoud videocolleges 1-3: Neoclassicisme, romantiek, realisme/... a.h.v. korte studentenpresentaties bij kunstwerken & gesprek	60 studenten (A-L) ³ , i.e. : 8 à 9 studenten (4 duo's + 1) per groep; 3 groepen van telkens 1 uur na elkaar (12:00-13:00 ; 13:00-14:00; 14:00-15:00); 2 à 3 groepen synchroon per uur (elke student volgt slechts 1 uur en presenteert daarbinnen ged. 5 min. samen met een medestudent)	MSK (22/2)
Week 4 Dinsdag 02/03/21	Bekijken videocolleges 4 Lezen readerteksten Baudelaire (1859-63) en Castagnary (1874)	Impressionisme, naturalisme, postimpressionisme	Stefan Huygebaert	On campus: werkcollege bij lesinhoud videocolleges 3-4: prerafaëlisme t.e.m. postimpressionisme	Alle 120 studenten (2 x 60 stud.) (1 groep A-L, 10:00-11:00; 1 groep M-Z 11:30-12:30)	Aud. 3, Suzanne Lilar [te bevestigen]
Week 5 Maandag 08/03/21	Bekijken videocollege 5 Lezen readertekst Dujardin (1888) Microteaching voorbereiden per 2	Synthetisme, symbolisme, estheticisme, art nouveau, secessionisme	Stefan Huygebaert, Malika M'rani Alaoui,...	Microteaching bij lesinhoud videocolleges 4-5: impressionisme t.e.m. secessionisme	60 studenten (M-Z) (12:00-13:00 ; 13:00-14:00; 14:00-15:00)	MSK (8/3)
Week 6 Dinsdag 16/03/21	Bekijken videocolleges 6 Lezen readerteksten Dujardin (1888) en Kandinsky (1912)	Fauvisme, expressionisme, kubisme	Stefan Huygebaert	On campus: werkcollege bij lesinhoud videocolleges 5 & 6: symbolisme t.e.m. expressionisme	Alle 120 studenten (2 x 60 stu) (1 groep A-L, 10:00-11:00; 1 groep M-Z 11:30-12:30)	Aud. 3, Suzanne Lilar [te bevestigen]

Week 7 Dinsdag 23/03/21	Bekijken videocolleges 7 Lezen readertekst Marinetti (1909)	Historische avant-garde ca. 1910-1930 (deel 1)		Begeleide zelfstudie	Alle 120 studenten	
Week 8 30/03/21		Geen les (alternatief voor de Schone Week)		/		
Week 9 Dinsdag 20/04/21	Bekijken videocolleges 8 Lezen readerteksten Marinetti (1909) en El Lissitzky (1925)	Historische avant-garde ca. 1910-1930 (deel 2): Suprematisme, Constructivisme, De Stijl, Bauhaus	Steven Jacobs	On campus : werkcollege bij lesinhoud videocolleges 7-8: historische avant-gardes	Alle 120 studenten (2 x 60 stu) (1 groep A-L, 10:00-11:00; 1 groep M-Z 11:30-12:30)	Aud. 3, Suzanne Lilar [te bevestigen]
Week 10 Maandag 26/04/21 en/of dinsdag 27/04/21	Bekijken videocolleges 9 Lezen readerteksten Greenberg (1940; 1961) Microteaching voorbereiden per 2	Amerikaans modernisme ca. 1940-1970: Abstract expressionisme, Pop Art, Minimal Art	Steven Jacobs, Elise Dupré, Griet Bonne & Joséphine Vandekerckhove	Microteaching bij lesinhoud videocolleges 7-9: Historische avant-garde t.e.m. Minimal Art	60 studenten (A-L) (zie Ufora)	MSK (26/4); SMAK en Vandenhove (27/4)
Week 11 dinsdag 04/05/21	Bekijken videocolleges 10 Lezen readerteksten Greenberg (1940, 1961) en Weiner (1969-72)	Laatmodernisme ca. 1965-1980: Land Art, Concept Art, Arte Povera, Performance, Postminimalisme, etc.	Steven Jacobs	On campus : werkcollege bij lesinhoud videocolleges 9-11: Amerikaans modernisme, laatmodernisme en postmodernisme	Alle 120 studenten (2 x 60 stu) (1 groep A-L, 10:00-11:00; 1 groep M-Z 11:30-12:30)	Aud. 3, Suzanne Lilar [te bevestigen]
Week 12 dinsdag 11/05/21	Bekijken videocolleges 11 Lezen readerteksten Levine (1982) en Kruger (1982) Microteaching voorbereiden per 2	Postmodernisme ca. 1970-2010: Nieuwe schilderkunst en de proliferatie van fotografische en audiovisuele beelden	Steven Jacobs, Wouter Davids, Anton Pereira Rodriguez, Elise Dupré,...	Microteaching bij lesinhoud videocolleges 9-11: Laatmodernisme t.e.m. Postmodernisme ca. 1970-2010	60 studenten (M-Z) (zie Ufora)	SMAK, Herbert Foundation en Vandenhove (11/5)
INHAAL- WEEK 18/05/21		Boostersessie	Stefan Huygebaert & Steven Jacobs	Online werkcollege: overlopen van evt. vragen over de leerstof en het examen	Alle 120 studenten simultaan	Ufora : Bongo/ Zoom

¹ Indien de maatregelen en situatie het toelaten, worden *on campus* werkcolleges georganiseerd. Zo niet vervangt een online livestream deze werkcolleges.

² De inleidende sessie, de werkcolleges en de meeste microteachings 20ste eeuw gaan door binnen het voorziene lesblok op **dinsdag 10:00 – 13:00**. Microteachings 19de eeuw en enkele 20ste eeuw gaan door op **maandag**. Zie punt 3: *Werkvormen en opdrachten*.

³ Indien de maatregelen en situatie het toelaten, gaan de microteachings in de musea en collecties door. Zo niet worden online microteachings georganiseerd. Voor de in situ colleges geldt: elke student krijgt 1 microteaching 19de eeuw + 1 microteaching 20ste eeuw toegewezen. In de week waarin u geen microteaching bent toegewezen, verwerkt u verder de leerstof (begeleide zelfstudie).

3 WERKVORMEN & OPDRACHTEN

- De cursus bestaat in eerste instantie uit vooraf opgenomen **videocolleges** die rijkelijk met beeldmateriaal worden gestoffeerd. Het betreffen verschillende, kortere videocolleges, geclusterd per lesweeknummer (bvb. 1ste lesweek = videocolleges 1.1 t.e.m. 1.4, 2de lesweek = videocolleges 2.1 t.e.m. 2.5,...). Studenten bekijken deze hoorcolleges wekelijks op Ufora, voorafgaand aan hetzij het *on campus* werkcollege, hetzij het microteaching moment in het museum/de collectie. Het nemen van notities bij het bekijken van deze videocolleges is noodzakelijk.
- Tijdens de (indien mogelijk *on campus* georganiseerde) **werkcolleges** wordt de lesinhoud waar nodig verduidelijkt. Studenten kunnen via Ufora vragen indienen, tot middernacht voorafgaand aan het college. Alle vragen worden behandeld in elk werkcollege. Er wordt ook activerend gewerkt op basis van de visu-analyse van getoonde kunstwerken, en op basis van de **leesopdrachten** (korte teksten van toonaangevende kunstenaars of kunsttheoretici) die telkens voorafgaand aan het werkcollege te lezen zijn (zie programma). Lectuur van de handboeken is nodig ter aanvulling, aangezien de kunsthistorische canon op beperkte tijd behandeld wordt in de colleges. De werkcolleges worden ze georganiseerd dat – indien de gezondheidssituatie en maatregelen dit toelaten – iedere student deze *on campus* kan bijwonen, met name de helft van de groep (in de regel achternamen A tot M, zie Ufora) het eerste uur (10:00-11:00) en de andere helft (N tot Z, zie Ufora) het tweede uur (11:30-12:30). De tweede sessie (11:30-12:30) wordt ook telkens gelivestreamd, opgenomen en op Ufora geplaatst voor eventuele zieken of studenten in quarantaine.
- Ter verdieping van de leerstof zijn er ook **microteachings**, waarin studenten zelf toelichting geven, mits begeleiding, in kleinere groepen (max. 9 studenten/ werkgroep). Deze vallen in de regel alternerend, tijdens de weken dat er geen *on campus* werkcolleges zijn (zie programma rooster). Iedere student volgt verplicht 2 toegewezen microteachings (niet meer, niet minder), met name 1 voor 19de eeuw en 1 voor 20ste eeuw. Zo'n microteaching duurt telkens 1 uur en gaat door in Gentse musea en collecties. Deze microteachings bieden de mogelijkheid om actief met de leerstof (hoorcolleges en handboeken) bezig te zijn en te oefenen voor het examen, met name voor het visueel analyseren en vergelijken van 2 kunstwerken, en de verwerking van de handboeken. Van de studenten wordt verwacht dat zij per twee studenten de microteaching voorbereiden (zie onder), samen een minipresentatie geven, en het uur verder aandachtig bijwonen. Zo worden extra kennis en vaardigheden opgedaan, maakt men kennis met de Belgische museumcollecties, en traint men tegelijk voor het examen. De gegeven feedback tijdens het moment is beperkt; er is immers geen evaluatie en vervolgoopdracht. Het opzet is vnl. in een collectieve oefencontext te leren kijken naar, en te leren reflecteren en spreken over kunstwerken uit de bestudeerde periode. Ook kunnen vragen worden gesteld om het kijken te stimuleren. Elke microteaching groep focust op een aantal stijlstromingen uit de cursus (volgens toekenning) maar de aanpak dient als model voor de verwerking van de overige leerstof. De microteachings worden begeleid door diverse lesgevers en medewerkers van de vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen.

- De onderwerpen en data van de microteachings zijn terug te vinden in het programmarooster, en worden toegewezen via Ufora. In de regel heeft dus elke student twee momenten, met name 22 februari of 8 maart, en 26 of 27 april of 11 mei 2021, en dat gedurende één uur. De sessies in het MSK vallen op maandag (12:00-13:00, 13:00-14:00; 14:00-15:00), elders normaliter op dinsdag tijdens het voorziene lesblok (10:00-11:00; 11:00-12:00; 12:00-13:00) – te bevestigen. Kom stipt op tijd – niet te vroeg, niet te laat.
- De avond na het inleidend online lesmoment op dinsdag 9 februari kan u alvast inschrijven op een moment voor de microteachings 19de eeuw in het MSK (maandag 22 februari voor A-L; maandag 8 maart voor M-Z, 12:00-13:00, 13:00-14:00 of 14:00-15:00). De beginletter van uw achternaam bepaalt de dag, uzelf kiest het uur/moment. Daarbij krijgen pendelende studenten met grote verplaatsing voorrang op het middelste blok (13:00-14:00). Op Ufora verschijnt, na individuele intekening op de momenten een lijst met de verdeling op basis van het gekozen moment, namelijk uw partner en de 2 kunstwerken die u zijn toegewezen. Deze inschrijvingsmodaliteit herhaalt zich later in het semester voor de microteachings 20ste eeuw (zie aankondigingen op Ufora).
- Opdracht: per twee studenten geeft u tijdens de microteaching een minipresentatie (max. 5 minuten) waarin u de twee kunstwerken die u werden toegewezen kort analyseert en vergelijkt.
 - 1) U legt kort uit waarom het 1ste kunstwerk past binnen de stroming(-en) die zijn opgegeven, en in welke zin het eventueel minder goed past. In hoeverre is de informatie uit het handboek toepasbaar op jullie kunstwerk? Welke vormelijke en inhoudelijke overeenkomsten en verschillen zie je tussen de 2 kunstwerken?
 - 2) Daarnaast kiest u ook 2 korte tekstfragmenten (1 à 3 regels elk) uit de reader of handboeken over/ in relatie tot de gekozen stroming die u treffend/ boeiend/ frappant/ discutabel/ onterecht/... vindt. Dit tekstfragment, dat u voorleest en kort bespreekt tijdens de microteaching, kan zowel uit de lopende tekst van het handboek komen, of uit citaten/ bronnen die daarin zijn opgenomen. Noteer bij ieder tekstfragment de auteur, het jaartal en de bron. Geef kort duiding bij het waarom van uw/ jullie keuze.

De presentatie duurt in totaal max. 5 min. Iedereen moet evenveel tijd ter beschikking krijgen, en er moet enige tijd overblijven voor evt. discussie en vragen. Bedenk dus vooraf goed wat je wil zeggen. Het is onmogelijk en onnodig om in 5 min. zowel de tekst uit het handboek, alle vormelijke kenmerken, én de geschiedenis van het kunstwerk te bespreken. Kies dus zelf wat je het meest relevant vindt en selecteer je informatie.

- Laad een Word-document met enkel jullie gekozen tekstfragmenten met de auteur, het jaartal, de bron en paginanummer op via de Opdracht 'Tekstfragmenten werkcollege' bij het vak op Ufora, uiterlijk om 19u de avond voor het werkcollege. Geef je document als bestandsnaam: [werkgroepnummer]_[achternaam,initiaalvoornaam voor beide studenten]_2021 (bv. 5_Janssens,J_Peeters,P_2021.pptx)

- Bij dit vak horen ook **excursies**: het bezoek aan enkele tentoonstellingen en/of vaste collecties die in verband staan met de inhoud van de hoorcolleges is verplicht, tevens met het opzet om het tijdens de colleges aangeboden verhaal te kunnen verruimen en nuanceren. Bovendien betreft het plaatsen waarvan wij het belangrijk vinden dat je die bezocht hebt als student Kunstwetenschappen. De tentoonstellingen/collectiepresentaties maken deel uit van de examenleerstof (zie onder), ook als zij niet besproken worden tijdens de colleges. De tentoonstellingen/collectiepresentaties zijn individueel te bezoeken en te verwerken, met in acht name van de gezondheidsmaatregelen (denk in het bijzonder aan tijdige reservatie). In het academiejaar 2020-2021 zijn onderstaande exposities en collecties verplicht te bezoeken:
 - Fin-de-siècle Museum, KMSKB, Brussel* (indien tijdig opnieuw geopend, zie Ufora)
 - Tentoonstelling Dauginet collectie, Vandenhove, Gent* (tweede semester, data volgen via Ufora)
 - Tentoonstelling *Roger Raveel, een retrospectieve*, Brussel, Bozar (21 maart 2021 – 21 juli 2021)
 - Tentoonstelling *Thomas Demand*, Leuven, Museum M (9 oktober 2020 - 18 april 2021)

OPGELET: Let op de data waarop de tentoonstellingen (af)lopen en plan dit tijdig in! Studenten die later instappen kunnen contact opnemen met de onderwijsbegeleider A. Daems (of, in maart-april 2021, met M. M'rani Alaoui) om zo nodig een alternatief te bespreken.

4 LEERSTOF & EXAMEN

- **Leerstof:** De leerstof voor het examen omvat de volgende onderdelen:
 - de inhoud van de videocolleges (woord en beeld; a.d.h.v. de handouts + eigen notities)
 - de teksten van de leesopdrachten (reader)
 - de aangeduide hoofdstukken/ passages in de 2 handboeken (zie onder 5.)
 - de informatie vergaard op basis van het bezoek aan de tentoonstellingen/collectie
- **Examen:** Het betreft een schriftelijk examen dat peilt, overeenkomstig de beoogde eindcompetenties, naar kennis, inzicht, visueel geheugen en het vermogen tot visuele analyse (dus niet enkel op basis van de leerstof maar ook op basis van een aandachtig kijken). Aangezien het een eerstejaarsvak betreft dat een fundament van parate kennis wil leggen voor de komende jaren, wordt nog groot belang gehecht aan (de reproductie van) kennis. Ook al zijn vele gegevens online snel op te zoeken, vinden wij het toch belangrijk dat een kunstwetenschapper in spe voldoende parate kennis en visueel geheugen bezit, en in dit stadium van de opleiding de bekendste kunstenaars,

kunstwerken en stromingen uit de kunstgeschiedenis kent. Dit betekent dat u alle afbeeldingen uit de cursus leert herkennen, benoemen en situeren. Van deze basiskennis zal in de latere opleidingsjaren worden uitgegaan en hierop zal worden verder gebouwd.

Het examen duurt max. 3u (// normale, analoge lesduur) en bestaat uit 3 onderdelen, waarin deze competenties worden getoetst:

1. Een algemene essayvraag die peilt naar inzicht en kennis (ca. 1 pagina) waarin verbanden moeten worden gelegd en in principe de gehele cursus aan bod komt. Diachronie is hier belangrijk. Vragen kunnen gericht zijn of meer keuzevrijheid inhouden. Het ideale antwoord is volledig en *to the point*. (5 pt)
 2. Het beknopt situeren (in tijd en ruimte + stroming) en in volzinnen verder bespreken (o.b.v. 3 overige aspecten) van 10 namen, titels, termen, begrippen en/of kunstwerken. Hiermee wordt vooral kennis getoetst. (10 pt)
 3. De identificatie (kunstenaar, titel, approximatieve datering), analyse, en vergelijking naar vorm en inhoud van twee kunstwerken uit de cursus. Deze vraag toetst visueel geheugen, kennis, en inzicht, en de vaardigheid om zelf beelden te analyseren en verbanden te leggen. (5 pt)
- Dateringen: Een cursus kunstgeschiedenis plaatst kunst in zijn historische context en bijgevolg is een basiskennis van de geschiedenis van de negentiende en twintigste eeuw noodzakelijk om deze cursus te begrijpen en op het examen te slagen. Op enkele sleutelwerken na (bv. *De steenkappers*, *Olympia*, *Zwart vierkant*, *Fountain*,...) is het kunnen aangeven van het exacte jaartal van kunstwerken op het examen niet nodig. Wel is het belangrijk om stromingen te kunnen dateren (soms is dit vrij ruim en approximatief – bv. romantiek, symbolisme; soms is dit vrij exact – bv. fauvisme, futurisme), kunstwerken te kunnen relateren aan stromingen en relevante historische gebeurtenissen, en/of om een reeks sleutelwerken uit één oeuvre in het juiste decennium te kunnen plaatsen. Bij de essayvraag (vraag 1) wordt een situering in de juiste stroming verwacht bij vermelding van kunstwerken/ kunstenaars. Bij vraag 2 wordt de juiste stroming gevraagd, alsook een situering in de juiste periode (dit kan een jaartal, decennium, of langere periode zijn, al naargelang de vraag). Bij de beeldvraag (vraag 3) wordt een precieze, doch approximatieve datering gevraagd, waarbij een foutmarge/ tijdvork van 10 jaar wordt gehanteerd (tot 5 jaar ouder of jonger = correct).
- Excursie: Het spreekt voor zich dat niet alle kunstwerken van de te bezoeken tentoonstellingen 'te kennen' zijn. Bij een solotentoonstelling is het van belang de kunstenaar correct te kunnen situeren in de kunstgeschiedenis en in de cursus, en het werk in zijn geheel alsook eventuele topwerken te kunnen duiden. Bij een groepstentoonstelling of collectie is het van belang duiding te kunnen geven bij de aanpak en klemtonen van de selectie, en minstens enkele deelnemende kunstenaars te kunnen noemen.
- Handboeken: De aangeduide hoofdstukken/ passages uit de twee handboeken (zie onder) gelden ook als leerstof, zowel de tekst ervan als de afbeeldingen. Nu eens gaat het om een herhaling of andere formulering van wat ook in de colleges werd verteld (soms vanuit een andere invalshoek), dan weer betreft het complementaire info waarop in de lessen niet wordt ingegaan, of die in de lessen via vragen aan bod komen. De stromingen,

kunstenaars of kunstwerken uit de handboeken die in de colleges niet voorkomen, kunnen eveneens deel uitmaken van het examen.

In de twintigste eeuw echter is de status van individuele kunstwerken ten aanzien van oeuvres, stromingen en stijlen veelal anders dan in voorafgaande periodes. De in het handboek van Foster & al. besproken individuele werken van stromingen die ook in de hoorcolleges aan bod komen, moeten daarom niet allemaal gekend zijn – zo is het bv. niet zo belangrijk of het nu gaat over compositie nr x, y of z van Mondriaan uit 1922, 1923 of 1924, maar wel om iets over Mondriaans composities in zijn geheel te kunnen vertellen. Uiteraard zijn er echter wel individuele, unieke werken die een soort aparte status hebben, maar het behoort precies tot de vaardigheden van de kunstwetenschapper om in te zien welke werken dit zijn.

5 STUDIEMATERIAAL

Naast deze studiehandleiding wordt onderstaand studiemateriaal aangeboden, dat vrijblijvend kan worden aangeschaft:

De handouts van de in de hoorcolleges gehanteerde diapresentaties worden aangeboden:

- gedrukt in kleur en ingebonden als zgn. ‘Powerpoint-syllabus’ via Academia Press (ca. 35 eur; beschikbaar vanaf feb. 2021, verspreid via de Cursusdienst van KHK en via www.story4students.be)
- via Ufora, als aparte pdfs in de map ‘Handouts Colleges’

Leesopdrachten: de teksten worden aangeboden

- gedrukt en gebundeld als reader in de zgn. ‘Powerpoint-syllabus’ (Academia Press)
- via Ufora, als aparte pdfs in de map ‘Reader’
- in de bibliotheek, op de collegeplanken, in twee anthologieën:
 - Charles Harrison, Paul Wood & Jason Gaiger (eds), *Art in Theory, 1815-1900: An Anthology of Changing Ideas* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2005).
 - Charles Harrison & Paul Wood (eds), *Art in Theory, 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2002).

Handboeken: capita selecta uit de 2 onderstaande boeken, die niet per se aangekocht moeten worden maar ook beschikbaar zijn op de collegeplanken in de faculteitsbibliotheek:

Hugh Honour, & John Fleming, *Algemene kunstgeschiedenis* (Amsterdam: Meulenhoff, 2010)

Prijs: 78 euro nieuw, aan studententarief (met lidkaart KHK, via www.story4students.be). Dit is tevens het handboek voor *Overzicht van de Beeldende Kunsten: 1300-1789*, dat dus verder gebruikt kan worden.

- Hfst. 14 ('Verlichting en Vrijheid') (aansluitend bij college 1): vanaf Boucher, Chardin en Fragonard volledig, behalve:
 - pp. 616-623 (Rococo in Duitsland en Italië t.e.m. Engels gezond verstand en Engelse sensibilliteit), 633 (Boullée)
 - afbn 14.1 t.e.m. 14.4, 14.11 t.e.m. 14.25, 14.32,
- Hfst. 15 (aansluitend bij colleges 2 & 3): volledig, behalve:
 - pp. 638-639 (Fabrieken en openbare parken), 659-665 (Fotografie en bouwstijlen), 675-685 (vanaf "Amerika bood kunstenaars...", fotografie)
 - afbn.15.1 t.e.m. 15.5; 15.25 t.e.m. 15.27 (tekst wel); 15.29 t.e.m. 15.35, 15.46 t.e.m. 15.59
- Hfst. 16: geen leerstof, behalve:
 - pp. 396-699 (Japan in de Edo-periode) (aansluitend bij colleges 3, 4 & 5: japonisme)
 - afbn. 16.9 t.e.m.16.14
- Hfst. 17: (aansluitend bij college 3, 4 & 5): volledig, behalve:
 - pp. 725-728 (Sullivan en de wolkenkrabber; Crystal Palace en Vrijheidsbeeld)
 - afbn 17.35 t.e.m. 17.41
- Hfst. 18 : geen leerstof
- Hfst. 19 (aansluitend bij college 6): volledig, behalve
 - pp. 790-797 (futurisme e.v.)
 - afbn 19.32 t.e.m. 19.47

Hal Foster, Rosalind Krauss, Yve-Alain Bois & Benjamin H.D. Buchloh, *Art Since 1900: Modernism, Antimodernism, Postmodernism* (London: Thames & Hudson, 2004).

Prijs: 65,91 euro nieuw, aan studententarief ([via www.story4students.be](http://www.story4students.be))

Opm.: Dit handboek wordt ook gebruikt in de cursussen *Moderne en actuele beeldende kunst* (prof. Wouter Davidts) en *Avant-garde film en video* (prof. Steven Jacobs)

- Aansluitend bij college 7: 1909: Marinetti; 1913: Abstraction; 1914: Tatlin & Duchamp; 1916a: Dada; 1918: Duchamp; 1920: Dada Fair; 1924: Breton, 1926: Lissitzky & Schwitters; 1927a: Magritte; 1930b: Surrealism; 1931: Surrealism;
- Aansluitend bij college 8: 1915: Malevich; 1917: Mondrian & De Stijl; 1921: Constructivism; 1923: Bauhaus; 1926: Lissitzky & Schwitters.
- Aansluitend bij college 9: 1946: Dubuffet; 1947b: Abstract Expressionism; 1949: Pollock; 1951: Newman; 1953: Rauschenberg & Cage; 1958: Johns & Stella; 1960b: Greenberg; 1960c: Pop Art; 1962c: Flavin, Andre, LeWitt; 1965: Judd
- Aansluitend bij college 10: 1962a: Fluxus; 1962b: Aktionismus; 1964a: Beuys; 1967a: Smithson; 1967b: Arte Povera; 1968b: Conceptual Art; 1974: Performance
- Aansluitend bij college 11: 1968a: Bechers; 1977: Pictures; 1980: Metro Pictures; 1984b: Jameson; 1986: Endgame; 1988: Richter; 1998: Bill Viola; 2001: Gursky

- Hoofdstukken over onderwerpen die niet of nauwelijks in de hoorcolleges zijn behandeld: 1925: Neue Sachlichkeit; 1927b: Brancusi; 1934a Soviet Socialist Realism; 1937a Nazi Art; 1956: British Pop; 1957a: Situationism; 1959a: Fontana; 1959c: Existentialist aesthetics; 1960a: Nouveau Réalisme.

6 CONTACTGEGEVENS

- Stefan.Huygebaert@ugent.be (titularis)
- Steven.Jacobs@ugent.be (medelesgever)
- Malika.MraniAlaoui@ugent.be (assistent)
- Aurelie.Daems@ugent.be (onderwijsbegeleider, verantwoordelijke excursies)*

*dr. Daems is afwezig in maart en april 2021

7 SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE

Algemeen (ca. 1789-nu)

- Arnason, H.H.H. & Elizabeth C. Mansfield, *History of Modern Art* (Prentice Hall, 2009).
- Bürger, Peter, *Theory of the Avant-Garde* (University of Minnesota Press, 1984).
- Calinescu, Matei, *Five Faces of Modernity: Modernism, Avant-garde, Decadence, Kitsch, Postmodernism* (Duke University Press, 1987).
- Poggioli, Renato, *The Theory of the Avant-Garde* (Harvard University Press, 1981).

Negentiende eeuw

- Britt, David (ed.), *Modern Art: Impressionism to Postmodernism* (London: Thames & Hudson, 2008).
- Clark, T. J., *The Painting of Modern Life: Paris in the Art of Manet and His Followers* (1984 1st ed.) (Princeton: Princeton University Press, 1999).
- Crepaldi, Gabriele, *L'Art au XIXe siècle* (Paris: Hazan, 2005).
- Eisenman, Stephen F. (ed.), *Nineteenth-Century Art: A Critical History* (4th ed.) (Londen: Thames and Hudson, 2011).
- Eitner, Lorenz, *La Peinture du XIXe siècle en Europe* (Paris: Hazan, 2007).
- Facos, Michelle, *An Introduction to Nineteenth-Century Art* (Oxon: Routledge, 2011).
- Gallego, Julian, Jacques Lassaigne, & Frédéric Megret, *Néo-Classicisme, Romantisme et Réalisme: 1789-1870* (Genève: Skira, 1974).
- Harrison, Charles, Paul Wood & Jason Gaiger (eds.), *Art in Theory, 1815-1900: An Anthology of Changing Ideas* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2005).
- Lobstein, Dominique, Isabelle Cahn & Pierre Wat, *Chronologie de l'art du XIXe siècle* (Paris, Flammarion, 2008).
- Pingeot, Anne, & Robert Hoozee (eds.), *Paris-Bruxelles, Bruxelles-Paris: Réalisme, Impressionnisme, Symbolisme, Art Nouveau: Les relations artistiques entre la France et la Belgique 1848-1914* (Antwerp: Fonds Mercator, 1997).

- Rosenblum, Robert & H.W. Janson, *19th-Century Art* (Revised and updated ed.) (New York: Pearson Prentice Hall, 2005).
- Taylor, Joshua C, *Nineteenth-century Theories of Art* (California: University of California Press, 1987).
- ten-Doesschate Chu, Petra, *19th-century European Art* (New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2011).
- Tuffeli, Nicole, *L'Art au XIXe siècle. 1848-1905* (Paris: Larousse, 2008).

Twintigste en eenentwintigste eeuw

- Foster, Hal, Rosalind Krauss, Yve-Alain Bois, Benjamin H.D. Buchloh, *Art Since 1900: Modernism, Antimodernism, Postmodernism* (London: Thames & Hudson, 2004).
- Harrison, Charles & Paul Wood (eds.), *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas* (Oxford: Blackwell, 2002).
- Hopkins, David, *Art After Modern Art 1945-2000* (Oxford: Oxford University Press, 2000).
- Stangos, Nikos (ed.), *Concepts of Modern Art: From Fauvism to Postmodernism* (London: Thames & Hudson, 1994).

Neoclassicisme

- Boime, Albert, *Art in the Age of Revolution, 1750-1800* (Chicago & London: University of Chicago Press, 1987).
- Bryson, Norman, *Tradition and Desire: From David to Delacroix* (Cambridge & New York: Cambridge University Press, 1984).
- Coekelberghs, Denis, & Pierre Loze, *1770-1830. Om en rond het Neo-Classicisme in België* (Brussels: Gemeentekrediet, 1986).
- Eitner, Lorenz, *Neoclassicism and Romanticism 1750-1850, Vol. 1: Enlightenment and Revolution* (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1970).
- Fried, Michael, *Absorption and Theatricality. Painting and Beholder in the Age of Diderot* (Berkeley: University of California Press, 1980).
- Janssens, Sandra, & Paul Knolle (eds.), *Joseph Benoît Suvée en het Neoclassicisme. Brugge - Parijs - Rome* (Gent: Snoeck, 2007).
- Porterfield, Todd B., *Staging Empire: Napoleon, Ingres, and David* (University Park: Pennsylvania State University Press, 2006).
- Potts, Alex, *Flesh and the Ideal: Winckelmann and the Origins of Art History* (New Haven: Yale University Press, 1994).
- Wilton, Andrew, & Ilaria Bignamini (eds.), *Grand Tour: The Lure of Italy in the Eighteenth Century, Exhibition Catalogue* (London: Tate Gallery, 1996).

Romantiek

- Andrews, Malcolm, *The Search for the Picturesque: Landscape Aesthetics and Tourism in Britain* (Stanford: Stanford University Press, 1989).
- Bouillo, Eva, *Le Salon de 1827. Classique ou Romantique? Art et Société* (Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2009).
- Ciseri, Ilaria, *Le Romantisme: 1780-1860: La Naissance d'une Nouvelle Sensibilité* (Paris: Gründ, 2004).
- Dabundo, Laura, *Encyclopedia of Romanticism: Culture in Britain, 1780s-1830s* (Routledge Revivals. Routledge, 2009).
- De Romantiek in België: Tussen Werkelijkheid, Herinnering en Verlangen (Tielt: Lannoo, 2005).
- Eitner, Lorenz, *Neoclassicism and Romanticism 1750-1850, Vol. 1: Enlightenment and Revolution* (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1970).
- Ferber, Michael, *Romanticism: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2010).
- Flippo, Willem G., *Lexikon of the Belgian Romantic Painters* (Antwerp, 1981).
- Herbert, Robert, *Barbizon Revisited* (New York: Clarke and Way, 1962).
- Peltre, Christine, *Orientalism in Art* (New York: Abbeville Press, 1998).
- Piotrovsky, Mikhail B., Ernst W. Veen, Henk van Os, et al., *Caspar David Friedrich and the German Romantic Landscape* (Surrey: Lund Humphries, 2009).
- Saul, Nicholas, *The Cambridge Companion to German Romanticism* (Cambridge & New York: Cambridge University Press, 2009).
- Tollebeek, Jo, Frank Ankersmit, & Wessel Krul (eds.), *Romantiek en Historische Cultuur* (Groningen, 1996).
- Vaughan, William, *Romanticism and Art* (New York & London: Thames and Hudson, 1999).
- Wakefield, David F., *The French Romantics: Literature and the Visual Arts, 1800-1840* (London: Chaucer, 2007).

Realisme, prerafaëlisme

- Barringer, T., *Men at Work: Art and Labour in Victorian Britain* (New Haven, CT and London: Yale University Press, 2005).
- Barringer, Tim, Jason Rosenfeld, & Alison Smith, *Pre-Raphaelites: Victorian Avant-Garde* (Londen: Tate Publishing, 2012).
- Boime, Albert, *Art in an Age of Civil Struggle, 1848-1871* (Chicago: University of Chicago Press, 2007).
- Clark, T.J., *The Absolute Bourgeois: Artists and Politics in France, 1848-1851* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1982).
- Fontier, Jaak, Robert Hoozee, Herman Sabbe, & Jan Van der Hoeven, *Realisme en Naturalisme*. (Brugge, Nijmegen: Orion Channel).

- Hannavy, John, *Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography* (New York: Taylor and Francis Group, 2008).
- Maréchal, Dominique & Jean-Philippe Huys, *Gustave Courbet en België*. Cahiers van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, vol. 13 (Brussel: Silvana Editoriale, 2013).
- Nochlin, Linda (ed.), *Realism and Tradition in Art, 1848-1900: Sources and Documents* (Englewood: Prentice Hall, 1966).
- Norman, Geraldine, *Biedermeier Painting, 1815-1848: Reality Observed in Genre, Portrait, and Landscape* (New York: Thames and Hudson, 1987).
- Pettejohn, E., *The Art of the Pre-Raphaelites* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000).
- Pupil, François, *Le style troubadour: ou la nostalgie du bon vieux temps* (Nancy : Presses Universitaires de Nancy, 1985).
- Roberts-Jones, Philippe, *Du Réalisme au Surréalisme. La Peinture en Belgique de Joseph Stevens à Paul Delvaux* (Brussel: GRAM, ULB, 1994).
- Rosenthal, Léon, *Du Romantisme au Réalisme: Essai sur l'évolution de la Peinture en France de 1830 à 1848* (Paris: Macula, 1987).
- Werner, Marcia, *Pre-Raphaelite Painting and Nineteenth-Century Realism* (Cambridge and New York: Cambridge University Press, 2005).

Impressionisme & Postimpressionisme

- Bretell, Richard R., *Impressionism: Painting Quickly in France, 1860-1890*. Exhibition catalogue. (New Haven, CT: Yale University Press, 2000).
- Broude, Norma, *Impressionism: A Feminist Reading: the Gendering of Art, Science, and Nature in the Nineteenth Century* (New York: Rizzoli, 1991).
- Callen, Anthea, *The Art of Impressionism: Painting Technique and the Making of Modernity* (New Haven, CT: Yale University Press, 2000).
- Clayson, Hollis, *Painted Love: Prostitution in French Art of the Impressionist Era* (New Haven, CT and London: Yale University Press, 1991).
- Collins, Bradford R., *Twelve Views of Manet's Bar* (Princeton University Press, 1996).
- Ferretti, Marina, Claire Leblanc, & Johan De Smet, *Bruxelles, Une Capitale Impressionniste*, (Snoeck, 2014).
- Goyens de Heusch, Serge, *Het Impressionisme en het Fauvisme in België* (Antwerpen, 1988).
- Groom, Gloria, & Guy Cogeval (eds.), *L'impressionisme et la Mode* (Paris: Musée d'Orsay/Skira-Flammarion, 2012).
- House, John, *Impressionism: Paint and Politics* (New Haven, CT: Yale University Press, 2004).
- Lewis, Mary Tompkins (ed.), *Impressionism and Post-Impressionism: An Anthology* (Berkeley, CA: University of California Press, 2007).

- Nord, Philip G., *Impressionists and Politics: Art and Democracy in the Nineteenth Century* (London and New York: Routledge, 2000).
- Posselle, Laurence (ed.), *Un Été au Bord de L'eau, Loisirs et Impressionnisme* (Paris: RMN, 2013).
- Rewald, John, *Post-Impressionism: from Van Gogh to Gauguin* (New York: Museum of Modern Art, 1956).
- Rubin, James Henry, *Impressionism and the Modern Landscape: Productivity, Technology, and Urbanization from Manet to Van Gogh* (Berkeley, CA: University of California Press, 2008).
- Stevens, MaryAnne, Robert Hoozee, & Jane Block, *Van Impressionisme tot Symbolisme. De Belgische Avant-Garde 1880-1900* (Brugge: Ludion, Stichting Sint-Jan, 1995).
- Thomson, Belinda, *Impressionism: Origins, Practice, Reception* (New York: Thames and Hudson, 2000).

Symbolisme, Estheticisme, Art nouveau

- Chassé, Charles, *The Nabis and Their Period* (London: Lund Humphries, 1969).
- Dorra, Henri, *Symbolist Art Theories: A Critical Anthology* (Berkeley, CA: University of California Press, 1994).
- Draguet, Michel, *Le Symbolisme en Belgique* (Mercatorfonds, 2004).
- Facos, Michelle, *Symbolist Art in Context* (Berkeley, CA: University of California Press, 2008).
- Genty, Gilles, Frédéric Bigo, Frédéric Miota, & Marie El Caïdi, *De Gauguin aux Nabis, Le droit de tout oser* (Editions E&C, 2010).
- Gleis, Ralph (ed.), *Decadence and Dark Dreams: Belgian Symbolism* (München: Hirmer) tent.cat., Nationalgalerie Staatliche Museen zu Berlin.
- Hirsh, Sharon L. *Symbolism and Modern Urban Society* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).
- Jumeau-Lafond, Jean-David, *Les Peintres de L'âme. Le Symbolisme Idéaliste en France* (Brussels, Gent, Antwerp: Snoeck-Ducaju & Zoon-Pandora, 1999). tent.cat., Museum van Elsene.
- Loos, Sigrun, *Eros and Death: Belgian Symbolism* (Zurich: Edition Oehri, 1999).
- Mauner, George L., *The Nabis: Their History and Their Art, 1888-1896* (New York: Garland, 1967).
- Rapetti, Rodolphe, *Symbolism* (Paris: Flammarion, 2006).
- Stevens, MaryAnne, & Robert Hoozee (eds.), *Impressionisme en Symbolisme: De Belgische Avant-Garde 1880-1900* (Antwerpen: Pandora 1994).
- Weber, Eugene, *France, Fin de Siècle* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986).

Fauvisme, Kubisme, Expressionisme

- Antliff, Mark, & Patricia Dee Leighten, *A Cubism Reader: Documents and Criticism, 1906-1914* (Chicago: University of Chicago Press, 2008).
- Behr, Shulamith, *Expressionism Reassessed* (Manchester: Manchester University Press, 1993).
- Berger, John, Kees Vollemans, & Jan Eyking, *Het moment van het Kubisme* (Nijmegen: SUN, 1976).
- Cooper, Douglas, & Gary Tinterow, *The Essential Cubism : Braque, Picasso and Their Friends 1907-1920 / Cooper, Douglas; Tinterow, Gary* (Tate Gallery, 1983).
- Cottington, David, *Cubism and Its Histories* (Manchester: Manchester University Press, 2004).
- Golding, John, & Françoise Cachin, *Le Cubisme* (Julliard, 1962).
- Gordon, Donald E., *Expressionism: Art and Idea* (New Haven & London: Yale University Press, 1987).
- Goyens de Heusch, Serge, *Het Impressionisme en het Fauvisme in België* (Antwerpen, 1988).
- Harrison, Charles, Gill Perry, & Francis Francina, *Primitivism, Cubism, Abstraction: The Early Twentieth Century* (New Haven & London: Yale University Press, 1993).
- Karmel, Pepe, *Picasso and the Invention of Cubism* (New Haven & London: Yale University Press, 2003).
- Richard, Lionel, & Stephen Tint, *The Concise Encyclopedia of Expressionism* (Omega, 1984).
- Rosenblum, Robert, *Cubism and Twentieth-Century Art* (New York: Abrams, 1976).
- Schwartz, Paul Waldo, *The Cubists* (London: Thames and Hudson, 1971).
- Vogt, Paul, *Der Blaue Reiter* (DuMont, 1977).

Futurisme, dada, surrealisme

- Ades, Dawn (ed.), *The Dada Reader: A Critical Anthology* (Chicago: University of Chicago Press, 2006).
- Alexandrian, Sarane, *Surrealist Art* (London: Thames & Hudson, 1991).
- Apollonio, Umbro, *Futurist Manifestos* (MFA Publications, 2001).
- DeDuve, Thierry (ed.), *The Definitively Unfinished Marcel Duchamp* (Cambridge, MA: MIT Press, 1992).
- Kuenzli, Rudolf (ed.), *Dada* (London: Phaidon, 2006).
- Motherwell, Robert (ed.), *The Dada Painters and Poets: An Anthology* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981).
- Perloff, Marjorie, *The Futurist Moment: Avant-Garde, Avant Guerre, and the Language of Rupture* (University of Chicago Press, 2003).

- Tisdall, Caroline & Angelo Bozzola, *Futurism* (New York: Oxford, University Press, 1978).

Suprematisme, Constructivisme, De Stijl, Bauhaus

- Bann, Stephen (ed.), *The Tradition of Constructivism* (New York: Da Capo Press, 1974).
- Bowlt, John E. (ed.), *Russian Art of the Avant-Garde: Theory and Criticism* (London: Thames & Hudson, 1988).
- Friedman, Mildred (ed.), *De Stijl: Visions of Utopia* (Oxford: Phaidon, 1982).
- Lodder, Christina, *Russian Constructivism* (New Haven: Yale University Press, 1983).
- Margolin, Victor, *The Struggle for Utopia: Rodchenko, Lisztzky, Moholy-Nagy* (Chicago: University of Chicago Press, 1997).
- Overy, Paul, *De Stijl* (London: Thames & Hudson, 1991).
- Whitford, Frank, *Bauhaus* (London: Thames & Hudson, 1984).

Abstract expressionisme, Pop Art, Minimal Art

- David Anfam, *Abstract Expressionism* (London: Thames & Hudson, 1990).
- Auping, Michael (ed.), *Abstract Expressionism: Critical Developments* (New York: Harry Abrams, 1987).
- Battcock, Gregory (ed.), *Minimal Art: A Critical Anthology* (Berkeley: University of California Press, 1968).
- Colpitt, Frances, *Minimal Art: The Critical Perspective* (Ann Arbor: UMI Research Press, 1990).
- Greenberg, Clement, *The Collected Essays and Criticisms* (Chicago: University of Chicago Press, 1988).
- Guilbaut, Serge, *How New York Stole the Idea of Modern Art: Abstract Expressionism, Freedom, and the Cold War* (Chicago: Chicago University Press, 1983).
- Guilbaut, Serge (ed.), *Reconstructing Modernism: Art in New York, Paris, and Montreal 1945-1964* (Cambridge, MA: MIT Press, 1990).
- Lippard, Lucy, *Pop Art* (London: Thames & Hudson, 1970).
- Sandler, Irving, *American Art of the 1960s* (New York: Harper & Row, 1988).
- Shapiro, David & Cecile Shapiro (eds.), *Abstract Expressionism: A Critical Record* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990).

Post-Minimalisme, Land Art, Concept Art, Arte Povera, Performance, etc

- Albero, Alexander & Blake Stimson (eds.), *Conceptual Art: A Critical Anthology* (Cambridge, MA: MIT Press, 1999).
- Archer, Michael, *Art Since 1960* (London: Thames & Hudson, 2002).
- Christov-Bakargiev, Carolyn, *Arte Povera* (London: Phaidon, 2005).

- Foster, Hal, *The Return of the Real: The Avant-Garde at the End of the Century* (MIT Press, 1996).
- Friedman, Ken (ed.), *The Fluxus Reader* (London: Academy Editions, 1998).
- Henri, Adrian, *Total Art: Environment, Happenings, and Performance* (New York: Oxford University Press, 1974).
- Krauss, Rosalind, *Passages in Modern Sculpture* (Cambridge, MA: MIT Press, 1981)
- Lippard, Lucy (ed.), *Six Years: The Dematerialization of the Art Object from 1966 to 1972* (Berkeley: University of California Press, 1997).
- Newman, Michael & Jon Bird (eds.), *Rewriting Conceptual Art* (London: Reaktion Books, 1999).
- Osborne, Peter (ed.), *Conceptual Art* (London: Phaidon, 2011).
- Sayre, Henry M., *The Object of Performance: The American Avant-Garde since 1970* (Chicago: The University of Chicago Press, 1989).

Postmodernisme en Post-Medium ca. 1970-2010

- Archer, Michael, *Art Since 1960* (London: Thames & Hudson, 2002)
- Foster, Hal, *The Return of the Real: The Avant-Garde at the End of the Century* (MIT Press, 1996).
- Krauss, Rosalind, *A Voyage on the North Sea: Art in the Age of the Post-Medium Condition* (London: Thames and Hudson, 2000).
- Robertson, Jean & Craig McDaniel, *Themes of Contemporary Art: Visual Art after 1980* (Oxford University Press, 2009).
- Rush, Michael, *New Media in Art* (London: Thames & Hudson, 2005).

8 READER: OVERZICHT LEESOPDRACHTEN

1. Stendhal, passages uit bespreking van de Salon van 1824 (1824)
2. Charles Baudelaire, passages uit *Le Peintre de la vie moderne* (1859-63)
3. Jules Castagnary, 'Exposition du Boulevard Des Capucines' (1874)
4. Edouard Dujardin, passage uit *Le Cloisonnisme* (1888)
5. Wassily Kandinsky, passage uit *Über das geistige in der Kunst* (1912)
6. Filippo Tommaso Marinetti, *Oprichting en manifest van het futurisme* (1909)
7. El Lissitzky, *A. and Pangeometry* (1925)
8. Clement Greenberg, *Towards a Newer Laocoon* (1940)
9. Clement Greenberg, *Modernist Painting* (1961)
10. Robert Morris, *Notes on Sculpture 4: Beyond Objects* (1969)
11. Lawrence Weiner, *Statements* (1969-72)
12. Sherrie Levine, *Statement* (1982)
13. Barbara Kruger, *'Taking' Pictures* (1982)

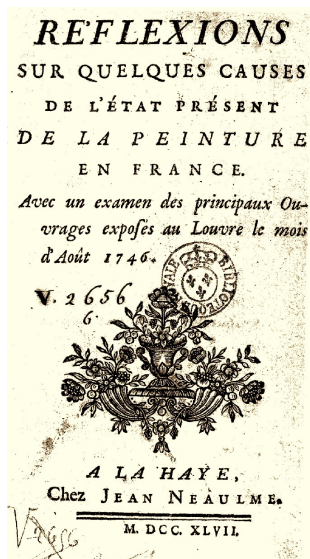

François Boucher, *Het toilet van Venus (Mme De Pompadour)*, 1751, 108 x 85 cm, New York, Metropolitan Museum

François Boucher, *Madame de Pompadour*, 1756, Alte Pinakothek, Munich

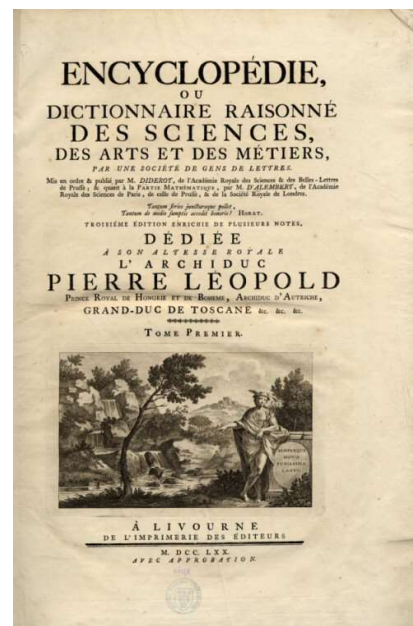
Neoclassicisme | Een nieuwe moraal

La Font de Saint-Yenne, *Réflexions...*, 1747

Jean-Honoré Fragonard, *Portret van Denis Diderot bladerend in de Encyclopédie*, ca. 1769

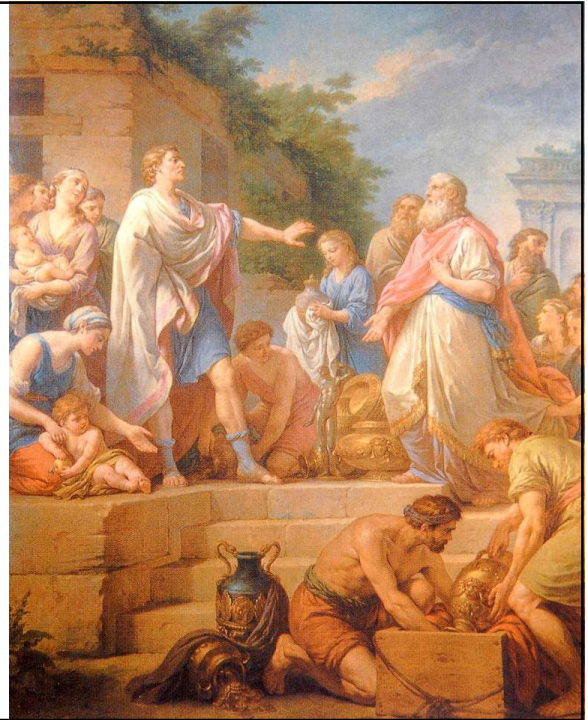
Encyclopédie (1750-1776)

Neoclassicisme | Een nieuwe moraal

ca. 1750-1780, in context van Verlichtingsdenken:

- kritiek op rococo-hofkunst
- Pleidooi voor
 - nieuwe moraal in kunst: esthetisch + ethisch
 - didactische kunst: vaderland, heldendaden
 - 'ware stijl': eenvoud, waarachtigheid > versobering
- groeiend historisch bewustzijn, opkomst moderne archeologie
- initiatieven tot herstel historieschilderkunst via Surintendants des bâtiments du roi (Lodewijk XVI)

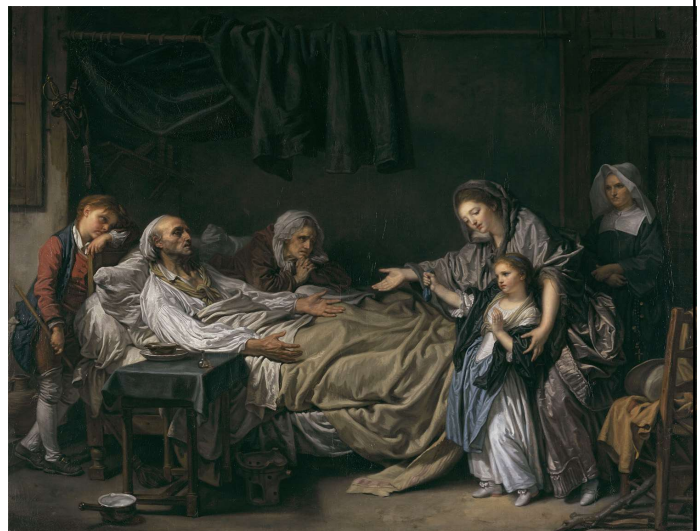
Louis Lagrenée sr, *Fabritius Luscinus weigert Pyrrhus' giften*, 1777 (Opdracht Surintendant Graaf d'Angivillier)

Neoclassicisme | Een nieuwe moraal

Geleidelijke opkomst ernstigere (historie) schilderkunst

- Inhoud: nieuwe onderwerpen
 - moraliserend: exempla virtutis
 - oudheid en eigentijdse geschiedenis
- Vorm: niet meteen adequate vertaling
 - 'rococo classicisme'
 - Historisering v genreschilderkunst (Greuze)
 - Klein formaat + sober kleurenpalet
 - monumentaliteit + thetraliteit
 - (burgerlijke) morele waarden, moraliserend
 - Invloed Chardin, Poussin

J.B. Greuze, *De weldoenster*, 1775 (114 x 147 cm)

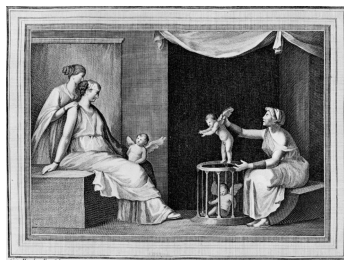
Nicolas Poussin, *De dood van Germanicus*, 1627

Jean-Baptiste Greuze, *Septimus Severus en Caracalla*, 1769, Louvre Parijs

Neoclassicisme | Oudheid als voorbeeld

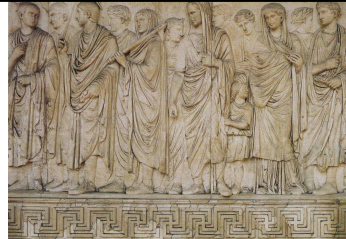
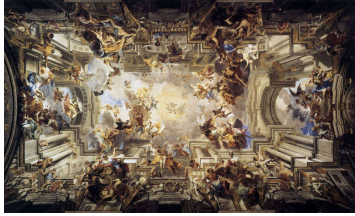
- Antwoord op oproep nieuwe (historie) schilderkunst: terugkeer oudheid (inhoud & vorm) > 'archeologisch classicisme'
- // ° moderne archeologie
 - 1738, 1748: Herculaneum, Pompeï, Griekse beschaving
 - 'antiquomanie'

Carlo Nolli, *Cupido-verkoopster*, uit: *Le Pitture Antiche d'Ercolano e Contorni*, vol. 3, gravure, 1762

Joseph-Marie Vien, *Cupido-verkoopster*, 1763

Andrea del Pozzo, *Allegorie van het missiewerk*, 1691-94

Fries op de Ara Pacis, Rome, 9 v.Chr.

Anton Raphael Mengs, *Parnassus*, 1761, Rome, Villa Albani, Plafondschildering

Benjamin West, *Agrippina landt op Brindisi met de assen van Germanicus*, 1766

Neoclassicisme | Oudheid als voorbeeld | **Johan Joachim Winckelmann**

- Archeoloog & theoreticus
- Traktaten
 - Gedanken über die Nachahmung..., 1755
 - Geschichte der Kunst des Altertums, 1764
- Versmelting Verlichtingsideeën met kunst (Griekse) oudheid
- 'Edle Einfalt und stille Grösse'
- Schoonheidsideaal = geïdealiseerde schoonheid in verleden ('le beau ideal') > moderne, klassiek ogende werken

J.J. Winckelmann, *Gedanken über die Nachahmung der Griechischen Werke in der Malerei und Bildhauerkunst*, 1755

Angelika Kauffmann, *J.J. Winckelmann*, 1764, Kunsthau Zürich

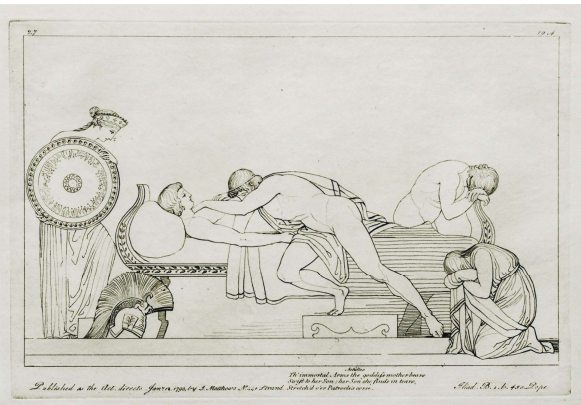
Neoclassicisme | Oudheid als voorbeeld

- Ca. 1780: doorbraak nieuwe, ernstigere (historie)schilderkunst ('grand genre') als reactie op lichtzinnigheid rococo
- Onderwerp: voorkeur voor
 - verhalen Griekse/ Romeinse oudheid
 - (Romeinse) waarden/ deugden > moraliserend
 - Antieke verleden als 'le modèle idéal'
- Herkenbare stijl:
 - Lineariteit
 - somber kleurenpalet
 - sobere compositie
 - ondiepe achtergrond
 - dramatiek, idealisering
- Internationaal fenomeen, nationale varianten

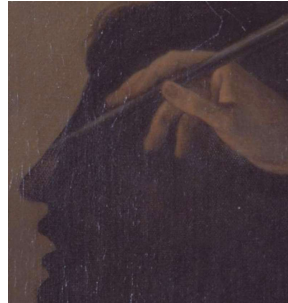
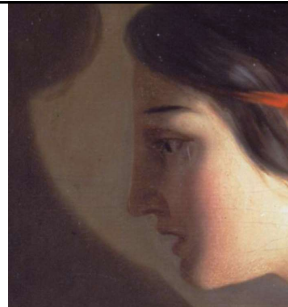
B: Noël Hallé, *Cornelia, moeder van de Gracchi*, 1779, National Gallery of Australia, Canberra
O: Angelika Kauffmann, *Cornelia, moeder van de Gracchi*, 1785, Richmond, Virginia Museum of Arts

Neoclassicisme | Oudheid als voorbeeld

Naar John Flaxman (1755-1826), *Achilles beweent Patroclus* (*Thetis brengt Achilles de wapenuitrusting*), uit *The Iliad of Homer*, 1793.

Joseph Benoit Suvée (1743-1807), *De uitvinding van de tekenkunst*, Brugge, Groeningemuseum, 1791, 267 x 131,5 cm.

Neoclassicisme | Jacques-Louis David (1748-1825)

- Zuiverste vertegenwoordiger Franse neoclassicisme
- <> vroege werk // Boucher (neef) & Vien (leraar)
- 1775-80: Rome (Prix de Rome) > 'neo-Poussinist'
- Opportunist: opdrachten <
 - Ancien régime: Lod. XVI
 - Revolutionairen (Jacobijnen) > eigentijdse geschiedenis
 - Napoleon Bonaparte: hofschilder
- Politieke propaganda

J.L. David, *Zelfportret*, 1794

Neoclassicisme | David | Succes in Parijs

J.L. David, *De begrafenis van Patroclus*, 1778, Dulbin, Nat. Gal. of Ireland,

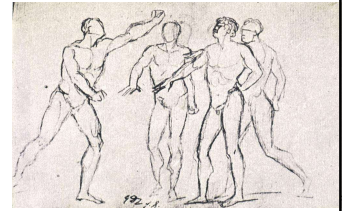
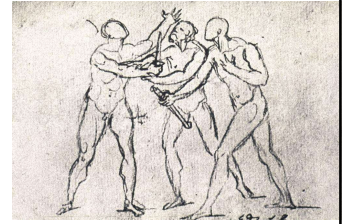
J.L. David, *Het gevecht tussen Mars en Minerva*, 1771
(2e plaats Prix de Rome, Parijs)

J.B. Suvée, *Het gevecht tussen Mars en Minerva*, 1771, 1ste plaats PdR

Jacques-Louis David, *Belisarius*, 1781, Palais des Beaux-Arts, Lille

Jacques-Louis David, *De eed van de Horatii*, 1784, (326 x 427 cm) (Staatsopdracht), Louvre, Parijs

David | Revolutionair

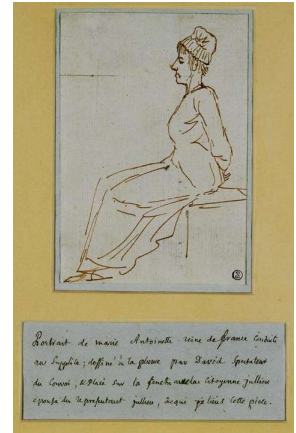
Jacques-Louis David, *De dood van Socrates*, 1787

Greuze, *Septimus Severus en Caracalla*, 1769

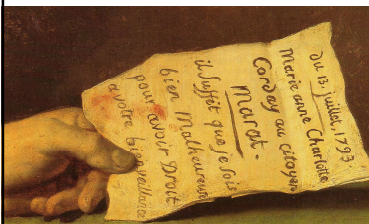
Marie-Louise-Elisabeth Vigée-Lebrun, *Marie-Antoinette en haar kinderen*, 1787

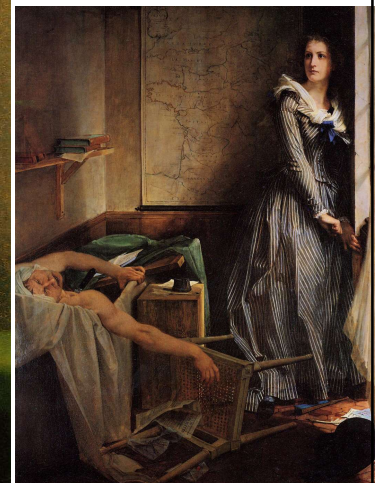
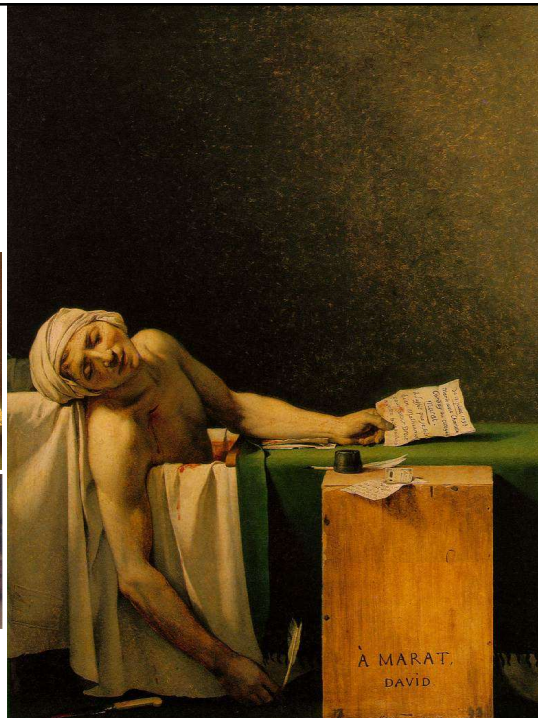
Jacques-Louis David, *Marie-Antoinette op weg naar de guillotine*, 1793

Jacques-Louis David, *Lictoren brengen Brutus de lijken van zijn zonen*, 1789

"du 13. juillet 1793.
Marie anne Charlotte Corday au citoyen
Marat.
il suffit que je sois bien malheureuse
pour avoir droit à votre bienveillance"

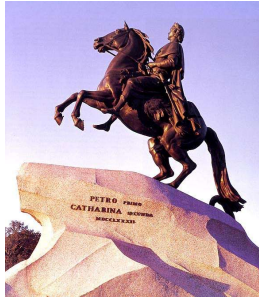

Jacques-Louis David, *De dood van Marat*, 1793, KMSKB

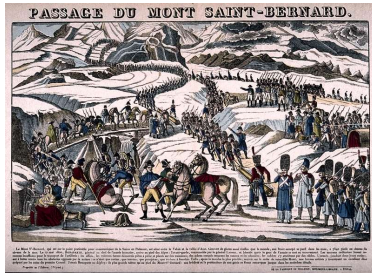

Paul Baudry, *De moord op Marat/ Charlotte Corday*, 1860

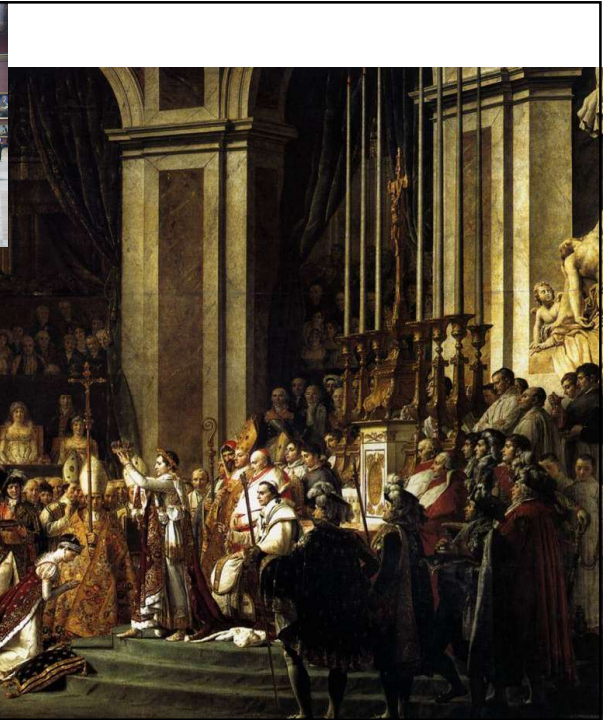
David | Hofschilder

Etienne Maurice Falconet,
Monument voor Peter de Grote,
1766-1782

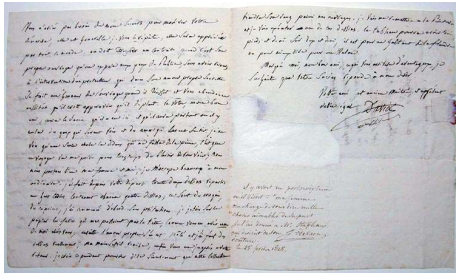

Jacques-Louis David, *De overtocht van de St.-Bernardpas door Napoleon*, 1800

Jacques-Louis David, *Le sacre. De kroning van Napoleon Bonaparte en Joséphine tot keizer en keizerin*, 1805-1808 (629 x 979 cm), Louvre Parijs

David | **Balling in Brussel**

J.L. David, *Brief vanuit Brussel aan J.-D. Odevaere, jan. 1818*

Jacques-Louis David, *Mars ontwapend door Venus, 1821-24*
 Jacques-Louis David, *Amor en Psyche, 1817*

Joseph-Denis Odevaere (1778-1830),
Lord Byron op zijn sterfbed, ca. 1826

François-Joseph Navez,
De nimf Salmacis en Hermaphroditus, 1829

Joseph Paelinck, *De schone Anthia begeeft zich aan het hoofd van haar gezellinnen naar de tempel van Diana in Efeze*, 1820, Gent, MSK

Elisa De Gamond, *Verdwaalde nimf uit het gevolg van Diana*, 1826, Gent, MSK (Salon Gent, 'prix pour les dames')

David | **Leerlingen: Jean-Germain Drouet (1763-1788)**

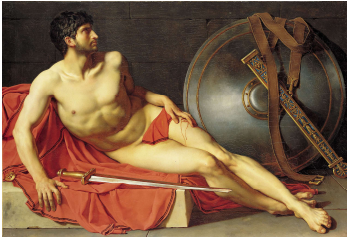

Jean Germain Drouais, *De stervende Romein*, 1785, Louvre

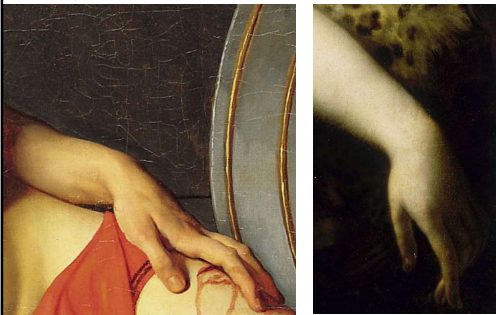

Jean Germain Drouais, *Marius bij Miniturnae*, 1786, 274,3 x 370,8, Louvre

David | Leerlingen: Anne-Louis Girodet (1767-1824)

Jean Germain Drouais, *De stervende Romein*, 1785, Louvre

Anne-Louis Girodet, *De slaap van Endymion*, 1791, Louvre, 198 x 261 cm

Ingres, *Achilles ontvangt de gezanten van Agamemnon*, 1801 (110 x 155 cm) (Prix de Rome)

Neoclassicisme | J.A.D. Ingres (1780-1867)

- Leerling David (1797)
 - Lijn belangrijker dan koloriet
 - Minder neoklassiek
- Kunst in dienst van Napoleon
- Specialismen:
 - Portret
 - Naakt: Lineariteit, uittenging, sensualiteit

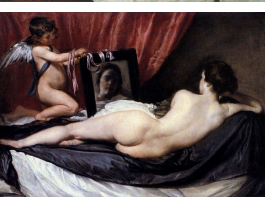

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Zelfportret*, 1804

Ingres, *Mademoiselle Rivière*, 1806

Giorgione, *Slapende Venus*, 1508-1510

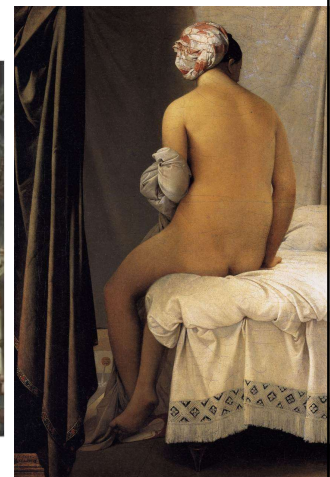

Titiaan, *Venus van Urbino*, 1538

Diego Velazquez, *Venus en de spiegel/ Rokeby Venus*, 1648

Ingres, *La Grande Odalisque*, 1814 (Salon 1819) (147 x 190 cm)

Ingres, *De baadster van Valpinçon*, 1808, Louvre

Neoclassicisme | Beeldhouwkunst | Antonio Canova (1757-1822)

J.L. David, *Madame Récamier*, 1800 (173 x 244 cm)

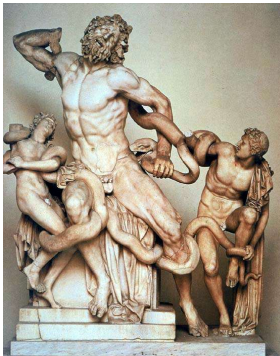
René Magritte, *Madame Récamier par David*, 1951

A. Canova, *Paolina Borghese als Venus Victrix*, 1804-1808 (200 cm)

Phidias, 442 v. Chr.

Laocoön groep, 1ste E.n. Chr.

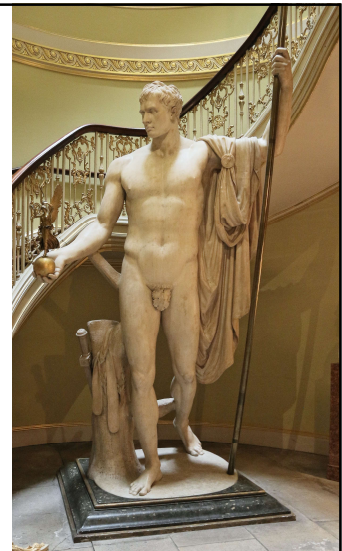
Antonio Canova, *Theseus & de Centaur*, 1804-1819

Neoclassicisme | Beeldhouwkunst | Canova

- Inspiratie < oud-Griekse voorbeelden
 - Voorkeur Hellenisme
 - 'moderne Phidias'
- Onderwerpen < klassieke mythologie
- Geïdealiseerde lichamen
 - herwaardering mannelijk naakt
- Pure lijnen, beheerste draperingen
- rechtlijnigheid, zuiverheid, strengheid
- Perfect afgewerkte marmers
 - Zachte polijsting > sensualiteit
 - Atelierpraktijk

Canova, *Amor en Psyche*, 1786-1793 (155 cm), Louvre

Canova, *Napoleon als Mars de brenger van vrede*, 1806. Aspley House, London (= residentie van Duke of Wellington)

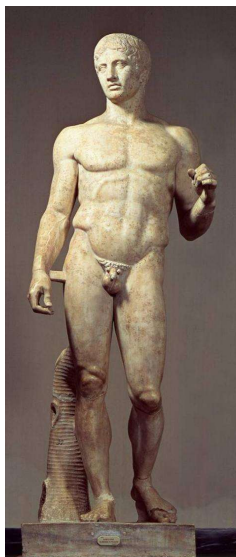
Neoclassicisme | Beeldhouwkunst | Bertel Thorvaldsen (1770-1844)

- Deen > Rome
- Visualisatie Winckelmanns neoklassieke ideaal
- Kalmte, sereniteit, statisch
- Scherp afgelijnde contouren, lineariteit
- Voorkeur klassieke Griekse stijl (ca. 5de eeuw v. Chr.; Polykleitos)

Bertel Thorvaldsen, *Ganymedes en de arend*, 1817, St Petersburg

32

Polykleitos, *Speerdrager*
(Doryphoros), ± 450-440 v. Chr.

Apollo Belvedere

Bertel Thorvaldsen, *Jason*, 1802-28

Neoclassicisme | Beeldhouwkunst | **Jean-Antoine Houdon (1741-1828)**

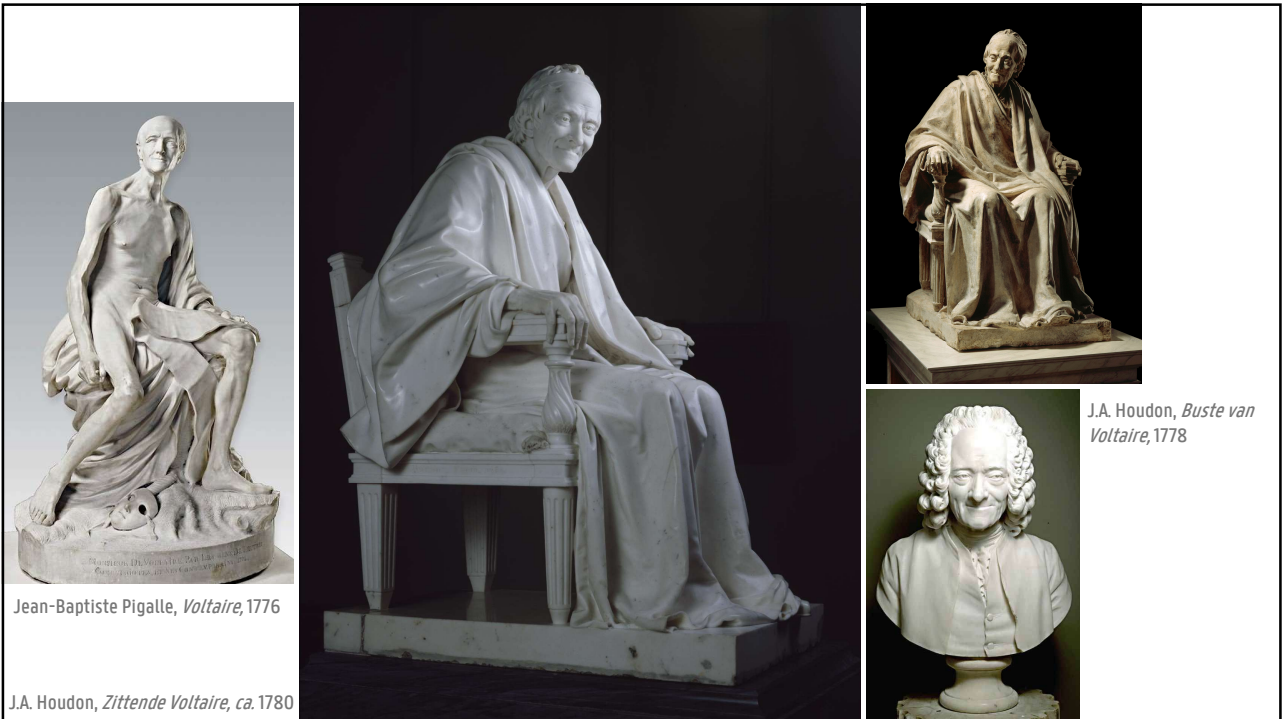
- Beroemdste 'portretbeeldhouwer' 18de eeuw
- Fysische & psychologische waarheidsgetrouwheid
- Natuurlijke indruk // oproep om 'ware stijl' en 'terugkeer naar natuur'
- stilistische weergave Verlichte ideeëngoed

Romeinse kopie Polykleitos,
Doryphoros (speerdrager), 5de e v.C.

Jean-Antoine Houdon, *Standbeeld George Washington*, 1786-96, Virginia State Capitol

Preromantiek

- Engeland
 - Fuseli
 - Blake
- Duitse regio
 - Runge
- Spanje: Goya

Frankrijk

- Gros
- Géricault
- Salon 1824
- Delacroix

ROMANTIEK

Beeldhouwkunst

België

- Wappers
- Wiertz

Verre oorden en tijden

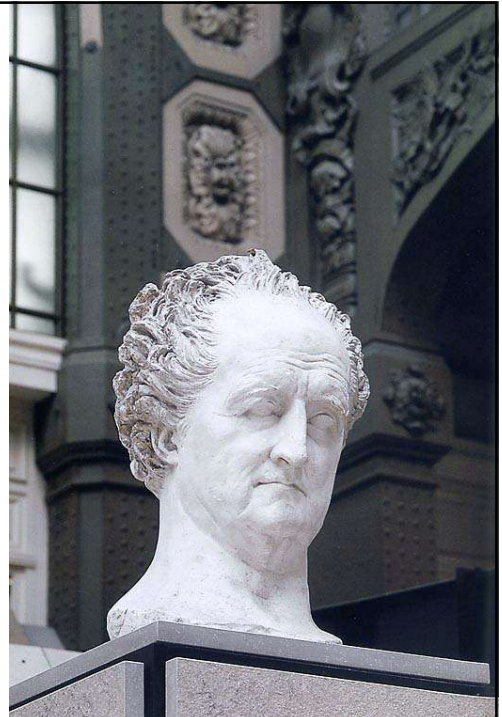
- Oriëntalisme
- Mediëvalisme

Het landschap

- Het sublieme landschap
- Het pittoreske landschap
- Het topografische landschap
- Corot en de School van Barbizon

Romantiek

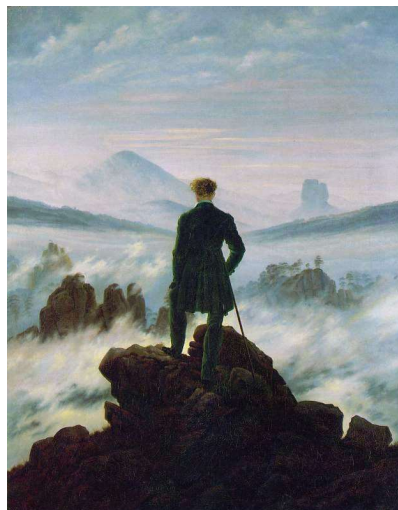
- Ca. 1800:
 - zwanenzang rococo
 - doorzetting neoclassicisme
 - opkomst romantiek
- Uitdrukking gemoedstoestand eerder dan stijl
 - Cf. literaire beweging *Sturm und Drang* (Dtsl)
 - 'zwarte romantiek': donkere, duistere, demonische,...
 - heropleving religie/ religieus gevoel, natuur
- Gevoel > rede (cf. J.J. Rousseau)
 - ~ teleurstelling in Verlichtingsproject/vooruitgangsoptimisme
 - grotere rol voor irrationele, verbeelding, onderbewuste, subjectieve,...

P.-J. David d'Angers, *Johann Wolfgang von Goethe*, 1829

Romantiek

- Belang & cultus v/h individu(ele), persoonlijk 'handschrift'
- Artistieke authenticiteit & vrijheid
- Diversiteit onderwerpen & stijl
- ~ maatsch. autonomie van kunst
- Ambivalentie:
 - progressief
 - traditie/ nostalgie > vlucht uit dagelijkse werkelijkheid:
 - » droom, mysticisme en spiritualisme
 - » verleden (→ mediëvalisme)
 - » Verre landen (→ oriëntalisme)
 - » natuur (→ evolutie landschapsschilderkunst)

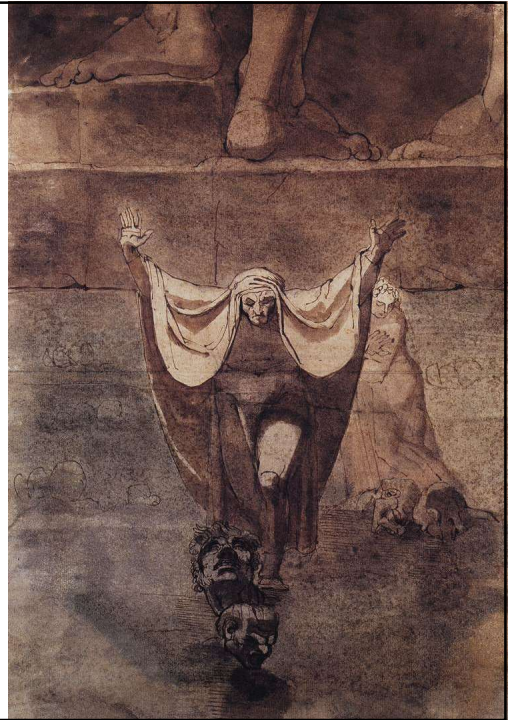
Caspar David Friedrich, *De wandelaar boven de nevelen*, ca. 1817-18

Jackson Pollock aan het werk, jaren 1940

Romantiek | Preromantiek | Engeland

- Engeland, ca. 1800: ~ kunstenaars vrijer (>< Frankrijk)
 - Latere oprichting Academie
 - Ateliertraditie minder dominant
 - Geen grote traditie historieschilderkunst
 - Andere, minder klassieke literaire en theatertraditie (bv. Shakespeare, Milton, Lake Poets, gothic novel,...)
 - Herontdekking Dante en gedichten 'Ossian'
 - Aanwezigheid & revival middeleeuwse architectuur
 - ...
 - ⇒ Meer begaan met peilen diepten vd ziel
 - ⇒ Meer mogelijkheden voor visionaire kunstenaars

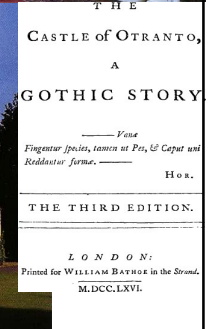

H. Fuseli, *Dante en Vergilius op het ijs van Kocytos*, 1774

François Gérard, *Ossian Evoking the Shades with His Harp on the Banks of the Lora*, 1802

Strawberry Hill, Bibliotheek, 1754 >
Strawberry Hill, 1750-1776 v

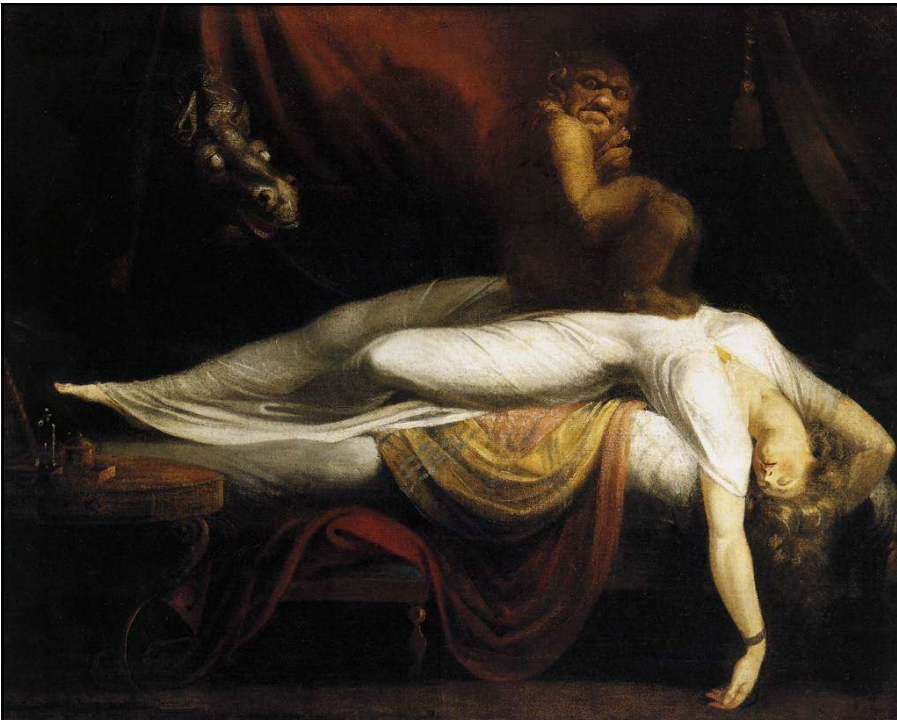

Romantiek | Preromantiek | Engeland | **Henry Fuseli (1741-1825)**

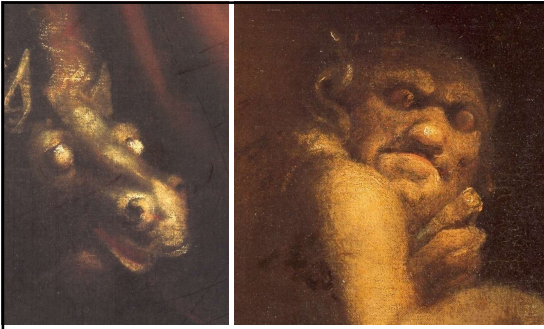
- Overgangsfiguur neoclassicisme - romantiek
- °Zürich > Italië > Engeland
- Autodidact
- Snel succes bij culturele elite

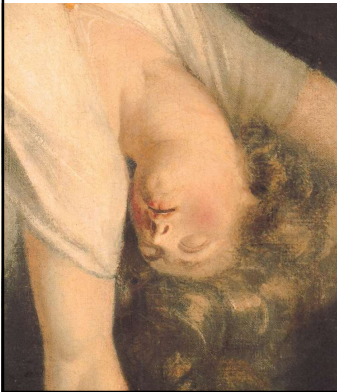
Johann Heinrich Füssli/ Henry Fuseli, *Zelfportret*, ± 1779

Henry Fuseli, *De nachtmerrie*, 1781, Detroit Institute of Art

Henry Fuseli, *De nachtmerrie* (details), 1781

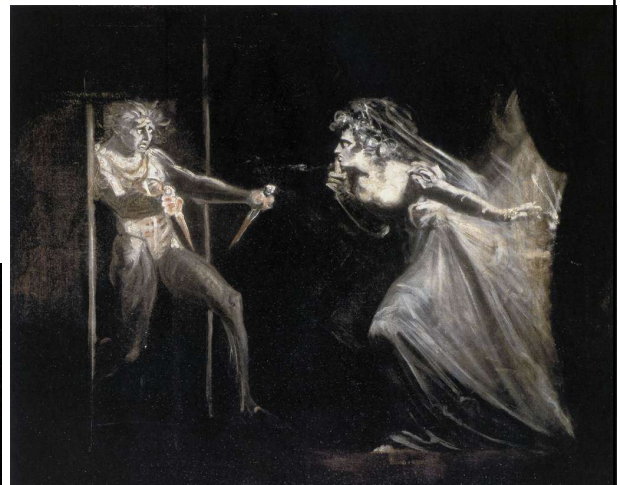

Fuseli, *Nachtmerrie*, 1790-1791

Romantiek | Preromantiek | Engeland | Fuseli

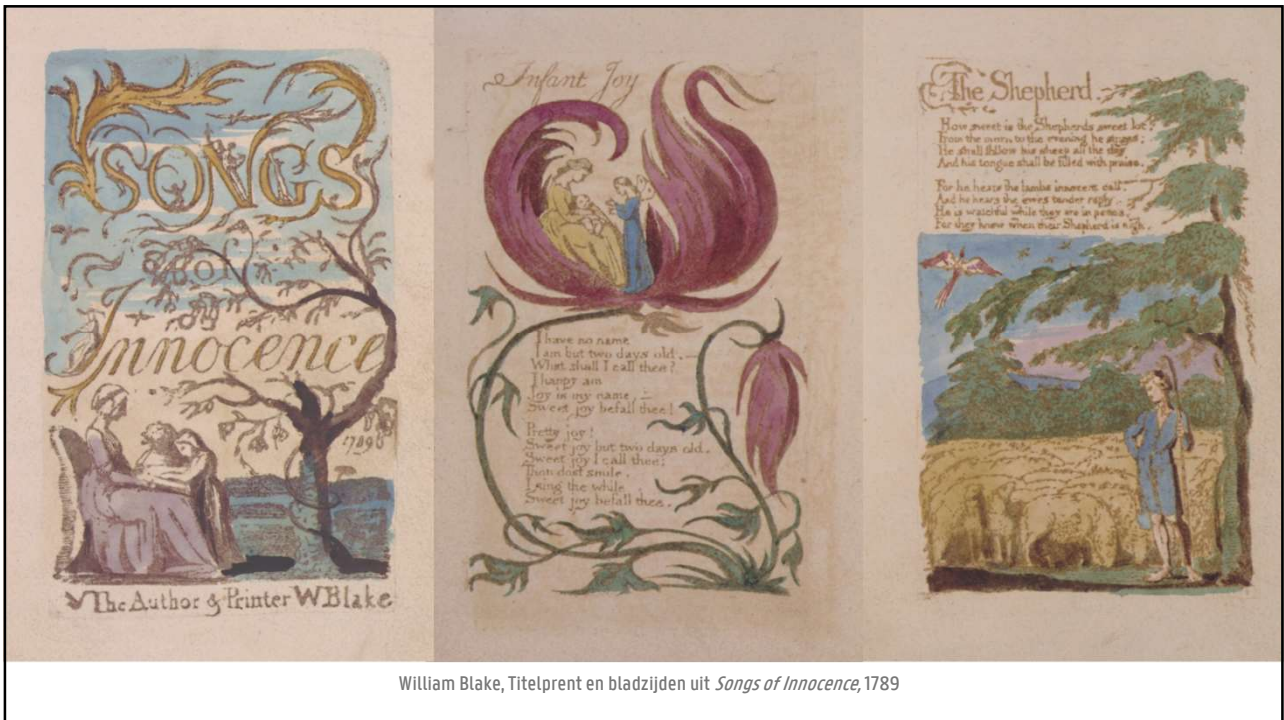
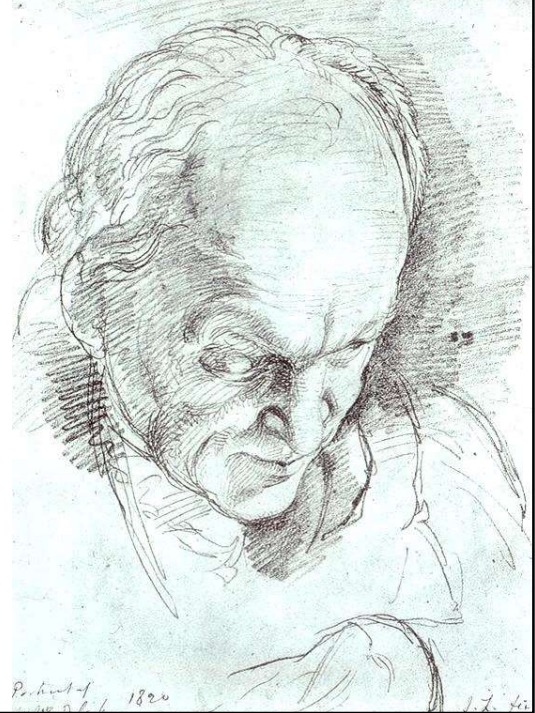
- Illustreert Shakespeare, Milton, Dante, ...
- Fascinatie voor Michelangelo & irrationele
- Doorgronden diepten van psyche
- Oeuvre = bloemlezing romantische topoi

H. Fuseli,
Titania ontwaakt, 1785-89,
Lady Macbeth met de dolken, 1812 (102 x 127 cm)

Romantiek | Preromantiek | Engeland | **William Blake (1757-1827)**

- Dichter, graveur, illustrator en schilder
- 'Miskend genie', profetisch
- Handgemaakte boeken met etsen (tekst & beeld)
- Afwijzing
 - conventionele kunstopvattingen
 - naturalisme
 - olieverf > aquarel
 - kracht van rede
 - moderne maatschappij (>< Verlichtingsidealen): politiek radicaal

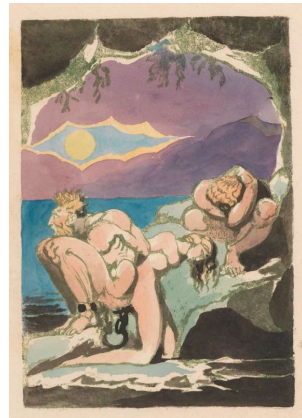
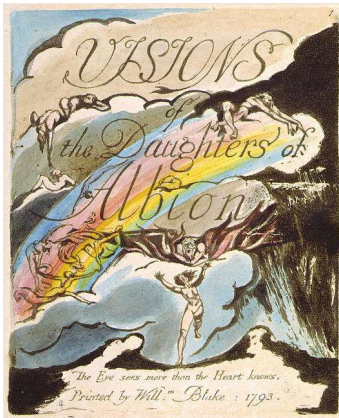

William Blake, Titelprint en bladzijden uit *Songs of Innocence*, 1789

Romantiek | Preromantiek | Engeland | Blake

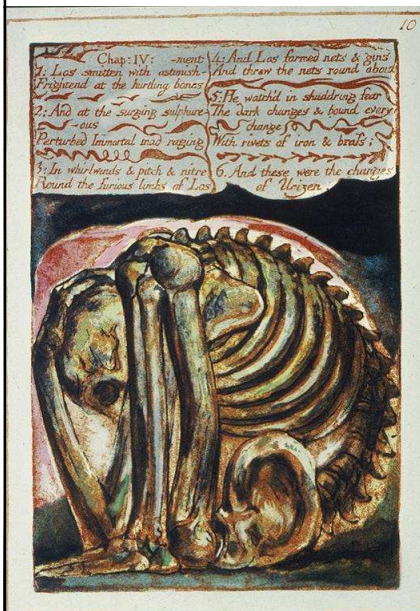
- Geloof in kracht universum en 'innerlijke'
- Visionaire wereld, profetisch
- Eigen mythologie & symboliek
- Esoterische kunst
- Inspiratiebronnen:
 - Bijbel
 - Dante, Shakespeare, Milton,...
- Stijl:
 - Anti-illusionistisch
 - Contour
 - kleurenexplosie

William Blake, (details uit) bladzijden uit *Visions of the Daughters of Albion*, 1793, Tate Britain

Enslav'd, the Daughters of Albion weep; a trembling lamentation
 Upon their mountains; in their valleys, sighs toward America.
 For the soft soul of America, Cothoon wanderd in woe,
 Along the vales of Leutha seeking flowers to comfort her;
 And thus she spoke to the bright Marygold of Leutha's vale

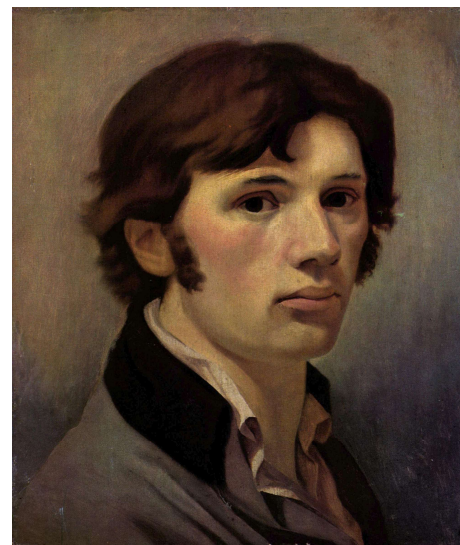
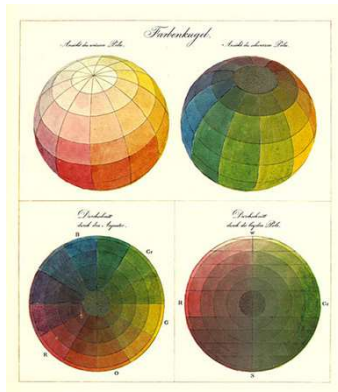
William Blake, afbn. uit *The Book of Urizen*, 1794 >

< William Blake, Illustraties bij Dante's *Divina Commedia*, 1824-7

Romantiek | Preromantiek | Duitse gebieden | **Philipp Otto Runge (1777-1810)**

- subjectieve kunst,
 - eigen kosmologie: christelijk spiritualisme/pantheïsme
 - mediëvalisme
 - allegorisch landschap
- Kleurentheorie:
 - (dis-)harmonie
 - psychologische invloed
- invloed op symbolisme late 19de eeuw
 - concepten als
 - *Gesamtkunstwerk*
 - Synesthesie
 - gelaagde symboliek
 - ...

Ph. O. Runge, *Zelfportret*, 1802, Kunsthalle, Hamburg.

Romantiek | Preromantiek | Duitse gebieden | Runge

- Mystiek idee van tijd:
- ochtend – dag – avond – nacht (dag)
 - seizoenen
 - leeftijden (mens)
 - tijdperken (mensheid)

Ph. O. Runge, *Ochtend en Avond*, uit *Die Tageszeiten* 1805, ets gebaseerd op tekeningen van 1802-03, 705 x 470 mm.

Ph. O. Runge, *Ochtend*, 1808, 106 x 81 cm, Kunsthalle, Hamburg.

